

TURIZEM

Damijan Kljajič

Muzej KC Ivana Napotnika Velenje

**DOBRE MUZEJSKE POSTAVITVE -
DEL TURISTIČNE PONUDBE
MUZEJA KCIN, MESTA VELENJE
IN CELOTNE ŠALEŠKE DOLINE**

Turizem postaja v zadnjih letih gibalno razvoja marsikaterega slovenskega kraja, oziroma gospodarska panoga, ki nudi neslutene možnosti razvoja. Tudi v Šaleški dolini vse intenzivneje razmišljamo o turizmu oz. celoviti turistični ponudbi, saj se zavedamo, da nas lahko razvoj, temelječ samo na rudarstvu in industriji, kaj kmalu pripelje v slepo ulico. Poleg urejenega okolja in dobre turistične ter ostale infrastrukture je treba gostu oz. turistu zagotovo ponuditi še kaj več kot zgolj hotelsko sobo, hrano in pijačo. Prav gotovo med ta "še kaj več" spada naša kulturna dediščina, na katero smo lahko v Šaleški dolini upravičeno ponosni, čeprav jo slabo poznajo celo domačini.

TRŽENJE KULTURNE DEDIŠČINE

V svetu se že nekaj časa govori o t. i. *trženju kulturne dediščine*, ki naj ne bi bila namenjena sama sebi in (lokalno) zamejenemu prostoru, temveč jo je treba čimbolje urediti, predstaviti in ponuditi čim večjemu krogu obiskovalcev oz. turistov. Korist je seveda obojestranska, saj pomeni več obiskovalcev več denarja in s tem manjšo odvisnost kulturnih ustanov od državnega proračuna; turistom, ki jih naša dediščina očara in tako ali drugače bogati, pa moramo vselej ponuditi "še kaj več". Atraktivne muzejske postavitve, rekonstrukcije ambientov iz preteklosti, muzeji na prostem (skansni), ekomuzeji, urejeni stari industrijski objekti, muzejsko urejeni opuščeni rudniški rovi in še kaj so stvari, ki pritegnejo veliko obiskovalcev. V svetu (in ponekod vendarle že tudi pri nas) je znanih več primerov, kako lahko dobra predstavitev oz. ponudba kulturne dediščine pospeši turistični in siceršnji razvoj nekega kraja, regije ali morda celo države.

ZANIMIVE ZBIRKE VELENJSKEGA MUZEJA

Tudi v velenjskem muzeju (KC IN) smo se že pred časom zavedli, da muzejske zbirke (*na Velenjskem gradu, depandansi na Graški gori in v Topolšici, Kavčnikova domačija v Zavodnjah*) niso namenjene same sebi, temveč jih je treba predstaviti moderno, atraktivno in zanimivo ter jih tako približati čim širšemu krogu obiskovalcev. Poleg tega smo prvi med slovenskimi muzeji spoznali, da lahko s trženjem kulturne dediščine tudi nekaj zaslužimo. S tem pa našo dediščino predstavljamo tudi širšemu krogu ljudi, saj nekaj naših razstav stalno potuje po Sloveniji in tujini. *Kavčnikova domačija*, ki je bila kandidat za muzej Evrope v letu 1994, je tako na najboljši način predstavila Slovenijo Evropi. Obiskovalcev Kavčnikove dimnice je iz leta v leto več, poleg tega pa smo izdelali tudi maketo ognjišča, tako da lahko ta dimnični prostor z originalno opremo postavimo kjerkoli in kadarkoli. Na Sejmu znanosti, ki

je bil jeseni leta 1995 v Ljubljani, je naš ambient Kavčnikove domačije pritegnil veliko pozornosti in bil zagotovo najbolj domiselno in atraktivno postavljen sejemski prostor.

Tudi *spominsko sobo v Topolšici*, posvečeno nemški kapitulaciji 9. maja 1945, smo v letu 1995 prenovili; danes je postavljena bistveno drugače od večine podobnih spominskih sob pri nas. Ogledati si jo je mogoče 24 ur na dan in brez spremstva vodiča, saj je soba urejena pasažno, dogodek pa prikazan s pomočjo rekonstrukcije - z lutkama, ki sedita za originalno mizo iz tistega časa in podpisujeta dokument o kapitulaciji. O dogajanju v Šaleški dolini v tistih prelomnih dneh maja 1945 pa je mogoče kaj več izvedeti s pomočjo kratkega videofilma, ki si ga lahko obiskovalci izberejo v treh različnih jezikih. Zagotovo je ta soba popestrila turistični utrip tega zdraviliškega kraja in celotne Šaleške doline.

Trgovinsko opremo naše *muzejske trgovine iz 30. let tega stoletja* posojamo Žitu iz Ljubljane, ki jo uporablja za kuliso na različnih sejmih doma in po svetu. Tako si je to našo trgovinico na tak ali drugačen način ogledalo že milijon ljudi! Trgovina je gostovala že na več kot 10 sejmih v Ljubljani, Gornji Radgoni in Kölnu, v letu 1995 pa so jo kot kuliso uporabili tudi v priljubljeni televizijski oddaji Križkraž. Med različno urejenimi sejemskimi prostori je tako prostor Žita iz Ljubljane vedno nekoliko drugačen od večine klasičnih sejemskih postavitv. V Žitu so se namreč leta 1992 (po ogledu 1. slovenskega muzejskega sejma, na katerem so opazili zanimivo rekonstrukcijo stare trgovine, ki jo je na sejmu predstavljal velenjski muzej) odločili, da poskusijo z nekoliko drugačnimi sejemskimi postavitvami. Delavci Muzeja KC Ivana Napotnika Velenje smo prisluhnili njihovim (in seveda tudi svojim) željam ter potrebam in tako je steklo zanimivo in plodno sodelovanje med kulturno inštitucijo ter gospodarsko delovno organizacijo. Temu primeru bi lahko z drugimi besedami rekli *trženje kulturne dediščine*, saj imata od takšnega sodelovanja korist obe strani. Velenjski muzej si na ta način pridobiva dodatna finančna sredstva, podjetje Žito pa si na izviren način ustvarja dobro reklamo, saj je njihov "štant" zaradi atraktivne postavitve vedno dobro obiskan.

Med več tisoč razstavljalci z vsega sveta je na sejmu v Kölnu leta 1993 ta postavitev dobila celo priznanje kot ena izmed najbolj izvirnih sejmskih postavitev. Naj posebej poudarim, da je na opremi vedno zelo dobro označeno, da gre za opremo Muzeja KC IN Velenje, na sejmu v Kölnu pa je vsem obiskovalcem bila na voljo tudi pisna informacija o tej opremi (seveda tudi o velenjskem muzeju) in Sloveniji, ki jo delavci velenjskega muzeja želimo čim lepše predstaviti tudi na tak način. Torej ne gre samo za trženje kulturne dediščine, ampak tudi za njeno promoviranje doma in v tujini. Mimogrede: Kateri izmed slovenskih muzejev se lahko pohvali, da je katerokoli izmed njihovih zbirk videlo že milijon ljudi!?

Gostilniško opremo, ki je postavljena v *muzejski gostilni* na Velenjskem gradu, prav tako posojamo za različne prireditve, kjer se predstavljata bodisi naš muzej ali mesto Velenje. Muzejsko gostilno občasno oddamo tudi za kakšno imenitnejšo zabavo, protokolarno prireditev, sprejem ipd. Vsak tak najem pa je seveda tudi ustrezno finančno ovrednoten. Sredstva, ki jih s tem pridobimo, lahko namenimo za nakup novih muzealij, restavriranje te opreme oziroma za nemoteno delovanje našega muzeja. To pa hkrati pomeni, da s pridobivanjem lastnih sredstev, ki jih je bilo v letu 1995 že skoraj 30 %, ne čakamo samo na priliv občinskega ali državnega denarja, temveč pri tem tudi sami aktivno sodelujemo. Poleg finančnega efekta ima vsako takšno gotovanje tudi druge koristi, saj preko teh postavitev ljudje spoznavajo naš muzej, mesto Velenje in celotno Šaleško dolino. Gre torej za dobro in brezplačno reklamo.

MUZEJSKA TRGOVINA IN GOSTILNA NA VELENJSKEM GRADU

V velenjskem muzeju smo se že pred leti odločili, da bomo skušali postaviti čimveč zanimivih ambientov iz naše preteklosti. Tako smo pred štirimi leti postavili tipično *trgovino z mešanim blagom iz tridesetih let*. Uspeli smo pridobiti oziroma odkupiti originalno pohištvo dveh trgovin iz Šaleške doline

(stalaže, trgovinske pulte, stojalo s steklenimi posodami za bonbone, zaboj za moko in petrolej ter predalnik za semena) in okoli 1.500 različnih prodajnih predmetov iz tistega obdobja. Gre za najrazličnejše škatle, reklamne table, posodo, železnino, tehtnice, zaboje, tekstil, čevlje, vrečke, galanterijo, tobačne izdelke, parfumerijo, blagajno in celo originalne začimbe, čaje, milo, pralne praške ipd. Ko vstopite v to muzejsko trgovino, vas najprej pozdravi vonj po petroleju in temačnost prostora, v katerem je na policah - tako kot včasih - naloženo ogromno prodajnih artiklov, z željo, da bi vas ta polnost premamila, da bi kupili čim več. Pogled na vse to pa v mnogih prebudi predvsem nostalgичne spomine na čudovito prijaznost in prijetnost takih trgovin.

Večino teh predmetov smo dobili v Šaleški dolini, nekaj pa smo jih poiskali pri različnih zbiralcih širom Slovenije, na boljših sejmih in celo v tujini.

Grajski oskrbnik Vinko Kovač: "Otroci si našo trgovinico najbolj zapomnijo po pisanih cukrih." Fotografija: D. Kljajič.

V sosednjem prostoru imamo urejeno tudi *gostilno iz istega obdobja*. Že naš znani pisatelj in kronist življenja na Slovenskem v prejšnjem stoletju Janez Trdina je v enem izmed svojih spisov zapisal naslednjo modrost o Slovencih: "*Samo zaradi*

lakote in žeje gre Slovenec malokedaj v krčmo, žene ga tje hrepenenje po zabavi, po društvu v zavezi". In res, gostilne so že od nekdaj bile eno izmed središč družabnega in družbenega življenja na Slovenskem. Njihova vloga ima v naši zgodovini poseben pomen, ki še ni povsem razsvetljen, se pa počasi zavedamo tudi tega pomena.

Seveda je bila ponudba v teh gostilnah vse kaj drugega kot danes, pa vendarle si lahko v taki gostilni zapravil celo premoženje. Tako je bilo na primer v začetku stoletja v Šoštanju in okolici kar 16 gostiln in dva hotela; v Velenju, ki je bil takrat še precej manjši kraj, pa 10 gostiln. Zanimivo je tudi to, da so se posamezni sloji prebivalstva, razne družbe in skupine, privrženci političnih strank ter drugi radi zbirali samo v določenih gostilnah - *Povej, v katero gostilno zahajaš in povem ti, kdo si.*

Tudi oprema takratnih gostiln je bila obisku primerna, torej zelo skromna. Navadno je imela gostilna le en prostor namenjen gostom, le izjemoma so imele nekoliko večje gostilne dva ali več ločenih prostorov ("ekstra cimrov") za zaključene in posebne skupine. - No, če hočete še danes doživeti čar take gostilne, se morate podati v muzej na Velenjskem gradu, kjer je postavljena taka rekonstrukcija gostilne iz tridesetih let tega stoletja. Gostinski prostor je urejen tako, da zares izgleda popolnoma avtentično in je mogoče v njem tudi kaj popiti (morda šilce žganja ali kozarec piva). V gostinskem prostoru stoji nekaj "lepo" obrabljenih miz, okoli njih pa so postavljeni stari gostilniški stoli in nekaj klopi. Ob stenah sta dve "kredenci", v katerih je vse polno različnih kozarcev, krožnikov, skodelic itd.

Pijačo, ki jo hladijo v starem hladilniku iz "pocinkanega pleha" in lesa, vam bodo natočili ob točilnem pultu, ki ga sestavljajo samo pipa in škaf za vodo za pomivanje ter obvezen umivalnik ali "ausgus". Po stenah je nekaj slik z lovskimi prizori, nekaj šaljevih in poučnih napisov o pravilnem obnašanju v gostilni, gostilniška ura, nekaj obešalnikov, gospodarjeva diploma in seveda podoba sv. Barbare, saj gre vendar za gostilno v rudarskem kraju. Poleg tega imamo bogato zbirko sifonov, steklenic za brezalkoholne pijače, t. i. kraherle, različne kozarce, vrče za pivo, velike steklene posode za vino, steklenice in zaboje

za pivo ipd. V prostoru ne manjka niti obvezen lesen pljuvalnik z žaganjem niti steklen muholovec. Pijačo pa boste lahko popili ob prijetnih zvokih starih melodij, ki odmevajo iz radijskega aparata ali starega gramofona.

Gostilnica na Velenjskem gradu

Trgovina hkrati služi kot prostor za prodajo muzejskih vstopnic in propagandnega materiala, v gostilni pa si obiskovalci po napornem ogledu muzeja lahko nekoliko odpočijejo. Oba ambienta sta izredno zanimiva tako za najmlajše obiskovalce, ki tako na neposreden način spoznavajo del življenja svojih dedkov in babic, kot tudi za naše malo starejše in najstarejše obiskovalce, ki tukaj nostalgичno obujajo spomine na svojo mladost.

V prihodnjih letih nameravamo postaviti še več takih ambientov, s katerimi želimo v te kraje, še zlasti pa v muzej, privabiti čim več obiskovalcev in jim tudi na tak način približati našo skupno preteklost. Obe zbirki stalno dopolnjujemo, saj je med ljudmi še vedno veliko predmetov, ki bi sodili v to muzejsko "štacuno" in gostilno. V Velenjskem muzeju smo se torej odločili, da o trženju kulturne dediščine ne bomo samo besedili, kot to mnogi radi počno, ampak to tudi dejansko uresničujemo.

Kavčnikova domačija. Fotografija: P. Marinšek.

Ognjišče Kavčnikove domačije. Fotografija: P. Marinšek.

CELOVITA IN DOBRO ORGANIZIRANA TURISTIČNA PONUDBA

Seveda pa tudi dobro urejene, zanimive in atraktivne muzejske zbirke ponavadi niso dovolj, saj je pri kvalitetni in celoviti ponudbi potrebno še marsikaj. Pri tem imam v mislih dober propagandni material, zadovoljivo medijsko podporo, izvirne in privlačne muzejske ter druge prireditve in še kaj.

V Sloveniji se v zadnjih letih precejšnja pozornost posveča originalnim spominkom, ki bi naj čimbolje predstavljali Slovenijo, njene značilnosti in posebnosti. Tudi pri nas smo v zadnjem času stopili korak naprej, saj smo pripravili kar nekaj izvirnih spominkov, ki po mnenju večine poznavalcev in tudi obiskovalcev dokaj dobro predstavljajo naše kraje. *Kavčnikovo žganje* v različnih steklenicah in z različnimi naravnimi zelišči, *stekleničke s "Kavčnikovim pepelom"*, *lončena posoda*, *srednjeveška šaleška pivska čaša* ter *kopije mečev* so spominki, ki jih ponujamo našim obiskovalcem, poleg tega pa so tudi dober *promocijski material za našo občino*. Seveda smo pri tem pravzaprav šele na začetku in bo potrebno postoriti še marsikaj. Zelo pomembno pa je dejstvo, da se na tem področju zadeve premikajo in gre pri izdelavi teh spominkov za dobro sodelovanje med različnimi podjetji oz. obrtniki iz našega okolja ter kulturno ustanovo. Vsi smo nekako začutili, da je lahko "dober spominek tudi dober posel".

V muzeju želimo v prihodnje čimbolje izkoristiti tudi čudovito okolje Velenjskega gradu s številnimi "nemuzejskimi" prireditvami, ki lahko k nam pripeljejo nove in nove obiskovalce. V mislih imamo razne glasbene prireditve, koncerte, monodrame, viteške igre, srednjeveške pojedine, razne zabave itd. Pri teh načrtih nam je v veliko oporo tudi *Šaleško muzejsko in zgodovinsko društvo* (ustanovljeno leta 1994), saj je med člani veliko ljudi, ki so nam pri uresničevanju naših (skupnih) želja pripravljene pomagati. Cilji društva so pravzaprav identični ciljem muzeja.

Vsi (ali pa vsaj delavci naše ustanove), ki se na nek način ukvarjamo s turistično promocijo naših krajev, pa opazamo, da

v Dolini manjka povezovalna inštitucija, ki bi usklajevala različne aktivnosti in interese na tem področju (včasih se zdi, da se ne moremo dogovoriti niti to, da ne bi bili dve veselici na isti dan, kaj šele kaj drugega) ter jih seveda usmerjala in spodbujala. Tako pa večina stvari nastaja stihijsko in nenačrtno, s tem pa je učinek veliko manjši, kot bi sicer lahko bil.